

„Þá skiptir mestu máli að maður græði á því“

Arni
Björnsson

Í SÍÐASTA HEFTI LÆKNABLAÐSINS ER GETIÐ UM áhyggjur Vancouverhópsins, sem er óformleg samtök ritstjóra, svokallaðra sérfræðilega endurskoðaðra (peer reviewed) lækna tímarita, af sívaxandi áhrifum fjármagnseigenda á rannsóknarstarfsemi í læknavísindum, sem geti leitt til þess að rannsóknir beinist fyrst og fremst að verkefnum sem geta gefið fjármagnseigendum ágóða. Jafnframt að stungið sé undir stól rannsóknarniðurstöðum, sem geti minnkað ágóða fjármagnseigandans. Í þessu hefti blaðsins mun samkvæmt síðasta tölublaði birtast þýðing á ritstjórnargrein sem birtist samtímis í mörgum virtum vísindaritum, þar sem þetta efni er skoðað. Jafnframt eru boðaðar nýjar og bætтар reglur Vancouverhópsins þegar á næsta ári, um birtingu vísindagreina. Skora ég á lesendur blaðsins að lesa þessa grein vandlega.

Fróðlegt er að skoða þróunina varðandi áhrif auðmagnsins í mynd líftækni- og lyfjafyrirtækja á íslenska vísindasamfélagið. Til þessa hafa íslenskar vísindarannsóknir verið í svelti og skilningur á grunnrannsóknnum verið takmarkaður hjá stórfyrirtækjum og stjórnámálamönnum. Sé tekið mið af stefnuræðu formanns stærsta stjórnámálflokks landsins á nýloknum landsfundi er skilningurinn ekki bara takmarkaður, heldur er takmarkaði skilningurinn að mestu byggður á misskilningi og vanþekkingu, samanber kveðju hans til Háskóla Íslands í ræðunni. Að sjálfsögðu hljóta íslenskir vísindamenn að leita eftir fé til rannsókna þar sem það stendur til boða, en íslenska vísindasamfélagið verður að fylgjast grannt með því að vísindamennirnir láti ekki nota sig í þágu hagsmuna sem ekki samrýmast eðlilegum, vísindalegum vinnubrögðum.

Í ritstjórnargrein í tímaritinu *Nature Genetics* frá 20. október síðastliðnum er fjallað um tengsl líftækni- og lyfjafyrirtækja, sem fyrst og fremst eru rekin með fjárhagslegan ábata að leiðarljósi, við vísindamenn. Þar er því haldið fram að þessi fyrirtæki hafi takmarkaðan áhuga á rannsóknum sem ekki gefi eitt-hvað í aðra hönd. Í greininni, sem er skrifuð í tilefni af því að tímaritið birtir niðurstöður tveggja rannsókna á meðfæddum erfðagöllum, segir. „Menn ættu að gefa því gaum að meðfæddir fæðingargallar eru oftast „fátæki ættinginn“ í sameindaerfðafræðinni, vegna þess að þeir hrjá hlutfallslega fleiri í lágstéttum þjóðfélagsins, þar á meðal ungar, fátækar fjölskyldur. Í þessum hópi er hærri tíðni fæðingargalla, sem rekja má til lélegrar fæðu, reykinga og áfengisneyslu, þar sem saman fara erfða- og umhverfisþættir. Það, að einstaklingsbundnir fæðingargallar eru sjaldgæfir og

að tíðni þeirra tengist lélegum lífskjörum, gerir þessa sjúkdóma óaðlaðandi fyrir stóru fjárfestingarfyrirtækin, sem í auknum mæli eru drifkrafturinn bakvið kortlagningu gena og efnaframleiðslu því tengda. Satt að segja er vafasamt að jafnvel upphaflega tengingin við CPX (kynbundnar erfðir skarða) væri möguleg í skugga erfðafræðirannsókna í hagnaðarskyni.“

Því hefur verið haldið mjög á lofti, hvílk lyftistöng fyrirtækið Íslensk erfðagreining, dótturfyrirtæki deCODE Genetics og lyfjarisans Hoffman la Roche, hafi verið íslensku vísindasamfélagi og víst hefur það skapað mikla atvinnu. En sé litið á reglur Vancouverhópsins um birtingu vísindagreina er erfitt að koma auga á hvernig vísindamennirnir sem þar starfa geta unnið eftir reglum hópsins. Flestir þeirra eru launaðir starfsmenn eða samstarfsmenn fyrirtækisins og/eða hluthafar í fyrirtækinu og stærsti bakhjarl þess er lyfjafyrirtæki sem, eins og slík fyrirtæki, er rekið með það að markmiði að færa eigendunum hámarksarð.

Ljóst ætti að vera, að í þessu starfsumhverfi er ekki auðvelt fyrir íslenska vísindamenn að starfa í samræmi við ströngustu reglur og ekki verður umhverfið heilsusamlegra þegar gagnagrunnslögin ganga í gildi og stjórnámálamönnum tekst að ná yfirtökum í stjórn æðstu menntastofnunar landsins, sem hingað til hefur verið blessunarlega laus við pólitíska mengun.

En ef íslenskir vísindamenn setta sig við starfsumhverfi þar sem þeir þurfa að vinna með aðra höndina bundna fyrir aftan bak, vegna þess að sjónarmið sem ekki samrýmast ströngustu kröfum ráða ferðinni, verða þeir líka að setta sig við að vera „jaðarbyggð“ í alþjóðavísindasamfélaginu.

Heimildir

1. Vancouver-hópurinn lýsir áhyggjum af þrýstingi hagsmunaaðila á vísindamenn. Læknablaðið 2001; 87: 833.
2. Sponsorship, Authorship, and Accountability [redaktionelt]. Ugeskr Læger 2001; 163: 4983-5.
3. Murray JC. Time for t. *Nature Genetics* 2001; 29: 107-9.